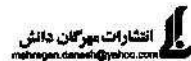

مدیریت اقتصادی در اسلام

www.ketab.ir

دکتر علی نعمت الهی

سرشناسه	: نعمت الهی، علی، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت اقتصادی در اسلام / علی نعمت الهی، کبری قربانی، خانه نصرت خوارزمی؛ با حمایت سازمان تبلیغات اسلامی استان قزوین (واحد پژوهش و آموزش).
مشخصات نشر	: قزوین: سایه گستر: مهرگان دانش، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۷۴-۱۹۹-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اقتصاد -- مدیریت
موضوع	: اسلام و اقتصاد -- احادیث
شناسه افزوده	: قربانی، کبری
شناسه افزوده	: نصرت خوارزمی، خانه.
شناسه افزوده	: سازمان تبلیغات اسلامی. اداره کل تبلیغات اسلامی استان قزوین. دفتر پژوهش و آموزش
زده بندی کنگره	: HD۳۰/۲۲ ۱۳۹۳م ۴ن ۱/
زده بندی دیوبی	: ۶۵۸/۱۵۰۷۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۵-۱۸۶

آدرس: قزوین، چهارراه نامری، جنب داروخانه فانون، پلاک ۳۱۰، طبقه ۲، تلفن: ۰۲۲۲۲۲۲۰۵-۰۲۲۲۲۲۲۰۵-۰۲۲۲۲۲۲۰۵

مدیریت اقتصادی در اسلام

مولف: دکتر علی نعمت الهی، کبری قربانی، خانه نصرت خوارزمی

کتاب حاضر با حمایت سازمان تبلیغات اسلامی استان قزوین (واحد پژوهش و آموزش) منتشر شده است.

• ناشر: سایه گستر - ناشر همکار: مهرگان دانش

• ویراستار: شکوه بخارایی

• نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۳

• قیمت: ۹۰۰۰ تومان

• شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

• لیتوگرافی و چاپ: عمران

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۷۴-۱۹۹-۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۵
مقدمه.....	۷
فصل اول - کار و اشتغال در اسلام	
تعریف کار.....	۱۰
ارزش کار در اسلام.....	۱۱
اهمیت اسلام به نیروی انسانی کار.....	۱۴
نهی از بیکاری و تنبلی.....	۱۵
بیکاری و فساد اجتماعی.....	۱۶
نهی از سربرار جامعه بودن.....	۱۸
کار و عزت نفس.....	۲۰
کار و امید به زندگی.....	۲۲
کار و آبادانی در قرآن.....	۲۳
دیدگاه اسلام در رابطه با فعالیت زنان در جامعه.....	۲۵
حضور زنان در عرصه‌ی نظامی.....	۲۷
حضور زنان در عرصه‌ی اجتماعی.....	۲۷
حضور زنان در عرصه‌ی سیاسی.....	۲۹
حضور زنان در عرصه‌ی اقتصادی.....	۲۹
سخن بزرگان و علمای معاصر در باب اشتغال زنان.....	۳۰
چگونگی مشارکت زنان در اقتصاد خانواده و کشور.....	۳۱
زنان، مشاغل خانگی و تولید سرمایه.....	۳۲
خلاصه فصل اول.....	۳۴

فصل دوم

بخش اول - مشاغل تولیدی، توزیعی و خدماتی در اسلام

مشاغل در اسلام.....	۳۶
کشاورزی.....	۳۶

۴۱	کشاورزی خودسازی است.....
۴۲	کردار اهل بیت نسبت به کشت و زرع.....
۴۳	کشاورزی و دامداری بهترین ثروت.....
۴۸	کراهت فروش زمین کشاورزی.....
۴۸	استقلال جوامع و کشاورزی.....
۴۹	آبادانی زمین و حفظ محیط زیست در روایات.....
۵۵	صنعت.....
۵۵	صنعت در اسلام.....
۶۰	تجارت و بازرگانی در اسلام.....
۶۲	اهداف عقود مشارکتی در اسلام.....
۶۳	مضاربه.....
۶۳	عقد مزارعه.....
۶۴	عقد مساقات.....
۶۴	قرض الحسنه.....
۶۵	آثار اجتماعی و اقتصادی قرض الحسنه.....
	بخش دوم - مدیریت در اسلام - باید ها و شایستگی های - ارتباط رئیس و مرنوس
۶۹	حقوق زیر دستان برحاکم.....
۶۹	قاطعیت پیامبر.....
۷۰	اخلاق اختصاصی رهبری از دیدگاه امام علی (ع).....
۷۱	وظایف و مسئولیت های یک مدیر در نظام اسلامی.....
۷۱	دوری از اسراف.....
۷۳	مراقبت و نظارت.....
۷۳	دلجویی از مسئول معزول.....
۷۳	خصلت های رذیله یک مدیر.....
۷۷	وظایف رعیت و زیر دستان نسبت به رئیس و فرماندار.....
۷۸	وظایف کارمند و کارگران نسبت به کار و افراد مرتبط.....
۷۹	برخورد قاطعانه با خیانت کارگزاران.....

۸۱	نتیجه کردارهای مدیران و کارمندان اداره ها
۸۲	جمهوری اسلامی ایران و مدیران
۸۵	خلاصه فصل دوم
فصل سوم الگوی مصرف، سبک زندگی در اسلام و اقتصاد مقاومتی	
۹۲	تعریف اسراف و تبذیر
۹۴	معیار اسراف و میانه روی
۹۶	رابطه انفاق و اسراف
۹۸	نهی از اسراف و تبذیر در آیات
۱۰۰	مصادیق اسراف در قرآن
۱۰۳	اسراف و محیط زیست
۱۰۵	مهمترین دلیل ایجاد فقر در جوامع
۱۰۶	عوامل اسراف در روایات
۱۱۰	سبک زندگی اسلامی و جامعه کنونی ایران
۱۱۳	آنچه باید مسئولین بدانند
۱۱۹	اقتصاد مقاومتی
۱۱۹	تعریف اقتصاد مقاومتی
۱۲۲	ارکان و راهکارهای دستیابی به اقتصاد مقاومتی
۱۳۵	ویژگی‌های مالیات اسلامی
۱۳۷	اقتصاد مقاومتی در آیات و روایات
۱۴۰	حمایت از تولید ملی و اقتصاد مقاومتی در میان علمای اسلامی
۱۴۴	نقش زنان در اقتصاد مقاومتی
۱۴۷	نقش رسانه‌ها در تحقق اقتصاد مقاومتی
۱۴۸	مقاومت اقتصادی مردم ایران در طی ۸ سال جنگ تحمیلی و تحریم
۱۵۰	الگوگیری از روشهای مقاومتی دیگر کشورها در زمینه اقتصاد
۱۵۱	خلاصه فصل سوم و نتیجه‌گیری
۱۵۵	فهرست منابع و مآخذ

«وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَ اَحْسِنَ كَمَا اَحْسَنَ اللَّهُ اِلَيْكَ»

قصص ۷۷

پیشگفتار

بدون شک مسأله‌ی تأمین معاش و روابط حاکم بر جریان تولید و توزیع موضوع کسب و کار و خرید و فروش از جمله‌ی مهمترین بخش زندگی هر انسانی به شمار می‌رود و در اسلام نیز تکیه‌ی فراوانی به بهره‌مندی از سهم دنیا شده است در آیه ۷۷ سوره قصص به صراحت این موضوع مهم مورد توجه قرار گرفته است پیامبر اکرم (ص) فرمود: من لا معاد له لا معاش له کسی که معیشت نداشته باشد آخرت هم ندارد از دیدگاه اسلام بین دنیا و آخرت ارتباط و پیوند تنگاتنگ وجود دارد. از طرفی در شرایط حساس ربع اول قرن ۲۱ میلادی کاربرد حربه اقتصادی برای به زانو درآوردن قدرتهای نو برخاسته در برابر تفکر جهان تک قطبی جریان سرمایه‌داری بیش از هر زمانی در دستور کار برنامه ریزان و استراتژیستهای قطب سرمایه داری قرار گرفته است. مدیریت جریان ارز و تحریم‌ها و کنترل تولید و قیمت گذاری نفت نمونه ای از این راهبرد اساسی دشمن به شمار می‌رود. مقام معظم رهبری در چند سال گذشته بیشترین هم و غم خود را برای رهبری جریان اقتصاد مقاومتی معطوف فرموده اند تا نقشه های شوم دشمن استکباری را در خدشه دار کردن مقاومت ملت ایران نقش بر آب کنند.

برای دست یابی به این هدف بزرگ باید نسبت اقتصاد را با سبک زندگی مالوف طبقات اجتماعی جامعه شناخت و فرهنگی متناسب با راهبرد اقتصاد مقاومتی بر اساس آموزه های دینی اسلام جاگزین فرهنگ مصرف زده‌ی کنونی کرد.

اساساً از مطالعه و بررسی آیات و روایات اینگونه برداشت می‌شود که ماهیت مشی اقتصادی اسلام بر مبنای اقتصاد مقاومتی بنا شده است. سفارش فراوان بر صرفه جویی و پرهیز از اسراف و تأکید بر فرهنگ کار و تولید و احکام مربوط به خمس و زکات و بیع و شرا همگی حکایت اهمیت مسأله‌ی اقتصاد در اسلام دارد. از طرفی میان مسأله اقتصاد و فرهنگ مردم رابطه‌ای

بسیار تنگ‌تنگ حاکم است. در یکصد سال گذشته جریان تبلیغات دنیای سرمایه داری فرهنگ تولید و مصرف جهان را تغییر داده است و از جمله جامعه ایرانی نیز از این تهاجم فرهنگی اقتصادی مصون نمانده است. وابسته کردن درآمد سرانه ملی به استخراج و فروش نفت و منابع طبیعی و ترویج مصرف‌زدگی جریان کسب و کار و اقتصاد ایران را به سمت وابستگی برده است. البته تلاش‌های فراوانی بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی صورت گرفت تا این وابستگی به حداقل برسد و شعار خودکفایی همیشه در میان مسئولین و مردم کما بیش وجود داشته است لکن وجود یک راهبرد و برنامه طولانی مدت در قالب اقتصاد مقاومتی برای خنثی‌سازی توطئه‌های دشمن ضروری به نظر می‌رسد که از چند سال قبل زمینه‌های آن پی‌ریزی شده است. امروزه فرهنگ اقتصاد بعنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در دانش اقتصاد است که گاهی از آن بعنوان مکتب اقتصادی یاد می‌شود. عدالت اقتصادی، تدبیر معیشت، الگوی تولید عقلانیت اقتصادی در عرصه توزیع و مصرف ثروت از ارکان مهم فرهنگ اقتصاد است. اگر اقتصاد خالی از این موارد باشد دیگر نمی‌تواند بعنوان نظام اقتصادی اسلام مطرح باشد به عبارت دیگر اقتصاد اسلامی متقوم به آنها است و همه فرهنگ حاکم بر اسلام را می‌سازد.

لهمذا برگرداندن ذائقه مردم به فرهنگ متعالی تولید و مصرف بر اساس آموزه‌های دینی نیاز به یک مدیریت اقتصادی فرهنگی در هم تنیده دارد که با در اختیار گرفتن تمام ابزارهای تبلیغاتی و رسانه‌ای آگاهی‌های مردم را در این خصوص به حداکثر برساند. کتاب حاضر جستاری برای نزدیک شدن به این هدف بزرگ است، امید است هر چند گذارا به اهمیت اقتصاد و فرهنگ کار و تلاش در فرهنگ دینی پرداخته شده باشد.

در پایان از کلیه افرادی که در تولید و نشر این کتاب علی‌الخصوص واحد آموزش و پرورش اداره کل تبلیغات اسلامی استان قزوین ما را یاری رساندند، تشکر می‌نمایم؛ بویژه از زحمات بی‌دریغ سرکار خانم کبری قربانی و سرکار خانم حنا نصرت‌خوارزمی که در تهیه این کتاب وقت فراوان گذاشته و در ارجاع منابع دقت لازم را بعمل آورده صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.

مقدمه

پس از انقلاب اسلامی هجمه‌ی دولتهای غربی به کشورمان آغاز شد و تاکنون این دولتها از هیچ حربه‌ای برای اعمال فشار بر ایران دریغ نورزیده‌اند؛ اما یکی از مهمترین ابزارهای نظام سلطه برای به زانو درآوردن نظام جمهوری اسلامی، اعمال تحریم‌های اقتصادی یک جانبه و غیر قانونی بوده، که در سالهای اخیر افزایش چشمگیری داشته است. این تحریم‌ها با هدف ایجاد اختلال در اشتغال، حیات اقتصادی مردم، از بین رفتن ثبات در نظام اقتصادی و در نتیجه ایجاد دلزدگی مردم از نظام و نهایتاً دست یابی این دولتها به اهداف سیاسی‌شان و ایجاد جدایی میان حکومت و مردم اعمال شده است. به طور مثال یکی از اقدامات مهم این دول در همین راستا، سوق دادن جامعه به سمت مصرف بی‌رویه کالاها است و آنها گمان می‌کنند اگر بر جامعه ایران عرصه را تنگ بگیرند حتما مطیع و تسلیم آنان خواهند گشت و خواهند توانست به اهداف شوم خود دست یابند. ولی به فرموده رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله) بر خلاف تصور و تحلیل‌های جبهه استکبار، نظام جمهوری اسلامی امروز نه تنها در شرایط شعب ابی طالب نیست بلکه در شرایط بدر و خیبر قرار دارد و مسلماً به همت مردم غیور و دانشمندان کشور و با توکل بر خداوند موفق‌تر از پیش نیز حرکت خواهد نمود.

بر این اساس رهبر انقلاب در این سال‌ها به طور پیاپی و بسیار هوشمندانه، بحث اصلاح الگوی مصرف، همت مضاعف و اقتصاد مقاومتی را مطرح نمودند و در سخنان خود در دیدارهای مختلف با پژوهشگران و متخصصان عرصه علم و فناوری و مسئولین نظام، اقتصاد مقاومتی را روشی در جهت تغییر جریان حرکت اقتصادی کشور یادآور شدند.

و از مهمترین و اساسی‌ترین گام‌هایی که باید برداشته شود بازگشت به آموزه‌های اصیل

مدیریت اسلامی و تغییر سبک زندگی و زندگی به سبک اسلامی است که ما را در مقابل تمامی حیل‌ها و دام‌ها و آسیب‌ها واکسینه خواهد نمود و سعادت دنیوی و اخروی را برایمان به دنبال خواهد داشت.

اهمیت این موضوع و موضوع اقتصاد در این برهه زمانی خاص ما را بر آن داشت تا با توجه به مبانی غنی اسلام، از دیدگاه قرآن تا بیانات معصومین (ع)، در زمینه ارزش کار و فعالیت در جامعه، مبانی مدیریتی اسلام، سبک زندگی اسلامی در زمینه مدیریت اقتصادی خانواده، کار، قناعت و ...، مدیریت مصرف، توجه به مدیریت مالیات‌های اسلامی چون خمس و زکات، به شناسایی ویژگی‌ها و خصوصیات اقتصاد مقاومتی و آموزه‌های اسلام در این باب پردازیم و از این طریق با گرفتن روحیه ای دوباره به اجرایی نمودن این اقتصاد با هدف آموزش و حمایت از تولید و سرمایه‌ی ملی، دستیابی به خوداتکایی، نهادینه کردن مصرف کالای داخلی، آموزش مدیریت مصرف در خانواده‌ها و کاهش وابستگی‌هایی خارجی کمک ناچیزی به استقلال کشور نموده باشیم.